

ללא מוצא!?

תקיעות ושינוי ביחסי הורים – מורים

מרצה:

ד"ר לירון און,

פסיכולוג חינוכי, המכללה האקדמית גורדון.

www.lirononn.co.il

מטרות ההרצאה

2

- חשיפה לתיאוריות מתחום הפסיכולוגיה של השינוי העוסקות באופנים בהם נוצרות ומשתמרות בעיות.
- יישום תובנות אלו להבנת מצבים "תקועים" בקשר הורים- מורים.

Huston, we have a problem...

3

- מתי "הקשר" הורה - מורה הופך ל"בעיה"?
- מי אחראי להגדרת הבעיה?
- של מי הבעיה?
- מי אחראי להגדרת הפתרון?

HOUSTON WE HAVE A PROBLEM

The Eagles have landed outside the Hotel California, entered the Tree Pose Competition and have decided to flag their Texas gig! happens by design

הנזיר, המורה והנערה הצעירה

4

משל בודהיסטי.

פרדיגמה – המשקפים של הגדרת הבעיה

5

- תומס קון- **”המבנה של מהפכות מדעיות”**.
- אין **”אמת”** מדעית, אלא הסכמה אד- הוק למהות ה **”אמת”** במדע באותה התקופה.
- כל פרדיגמה מגדירה בנוסף ל**”אמת”** גם את יוצאי הדופן ולפיכך- **מאפשרת הגדרה של בעיות** וסתירות במסגרת הפרדיגמה.
- דוגמאות- פרדיגמות רפואיות וה**”בעיות”** שהן מגדירות.

פרדיגמות חשיבה נפוצות ביחס להורים

6

- **"ההורה החלש"** – לא סמכותי/ לא מעורב/ לא נוכח/ מצוי במצוקה אישית.
- **"ההורה הכוחני"** – מתערב/ מאיים/ חושף.
- **"ההורה המניפולטיבי"** – מתסיס מאחורי הקלעים/ משתף פעולה לכאורה/ אינטרסנט.
- **"ההורה המנדנד"** – חרד/ מרבה להתערב/ בעיית גבולות.
- **"ההורה המתגייס"** – משתף פעולה/ תורם מזמנו וממרצו/ שבע רצון.

פתירת בעיה במסגרת הפרדיגמה

7

- שינוי מדרגה ראשונה- בתוך תחומי המערכת.
- קיים ניסיון לפתור את הבעיה באמצעות ההנחות של הפרדיגמה.
- שינוי זה מאופיין בתפיסת הומוסטאזיס: ההתאמה מכוונת להחזרת מצב נורמטיבי, לשיווי משקל במערכת.
- יש לכך ערך רב ורוב פעולות השינוי כאמצעי לפתרון בעיות הם בתחום זה.

פתירת בעיה במסגרת הפרדיגמה – דוגמאות

8

- “ההורה החלש” – העצמה / חיזור / ויתור.
- “ההורה הכוחני” – עימות / ויתור / מידור.
- “ההורה המניפולטיבי” – מדיניות “כבדהו וחשדהו”: שיתוף פעולה לכאורה לצד מידור.
- “ההורה המנדנד” – הרגעה / הצבת גבולות.
- “ההורה המתגייס” – מחמאות / הפעלה לטובת בי”ס.

סימנים לצורך לשינוי הפרדיגמה

9

▣ עובדות שהפרדיגמה אינה מסוגלת להסביר כהלכה.

▣ "היינו כבר בסרט הזה" – תקיעות, קיבעון, לופ, "דה ד'ה וו".

▣ **MOOR OF THE SAME**

▣ מאבק כוח והשגת שליטה.

▣ פעילות של מצבי דחק: FIGHT, FLIGHT, FREEZ

▣ מסר גלוי לעומת מסר סמוי – פערים משמעותיים.

▣ דיכוטומיות ופיצולים – "טובים ורעים", "צודקים ושוגים".

אז מה הבעיה להשתנות?

10

- המציאות השתנתה – אנחנו לא!
- פער רב בין השינוי לקליטתו על ידי האדם.
- מנגנוני הגנה משינוי – פתרונות אד-הוק והסברים מנומקים מדוע הפרדיגמה נכונה והמציאות שגויה.
- הסיפור של טברסקי.

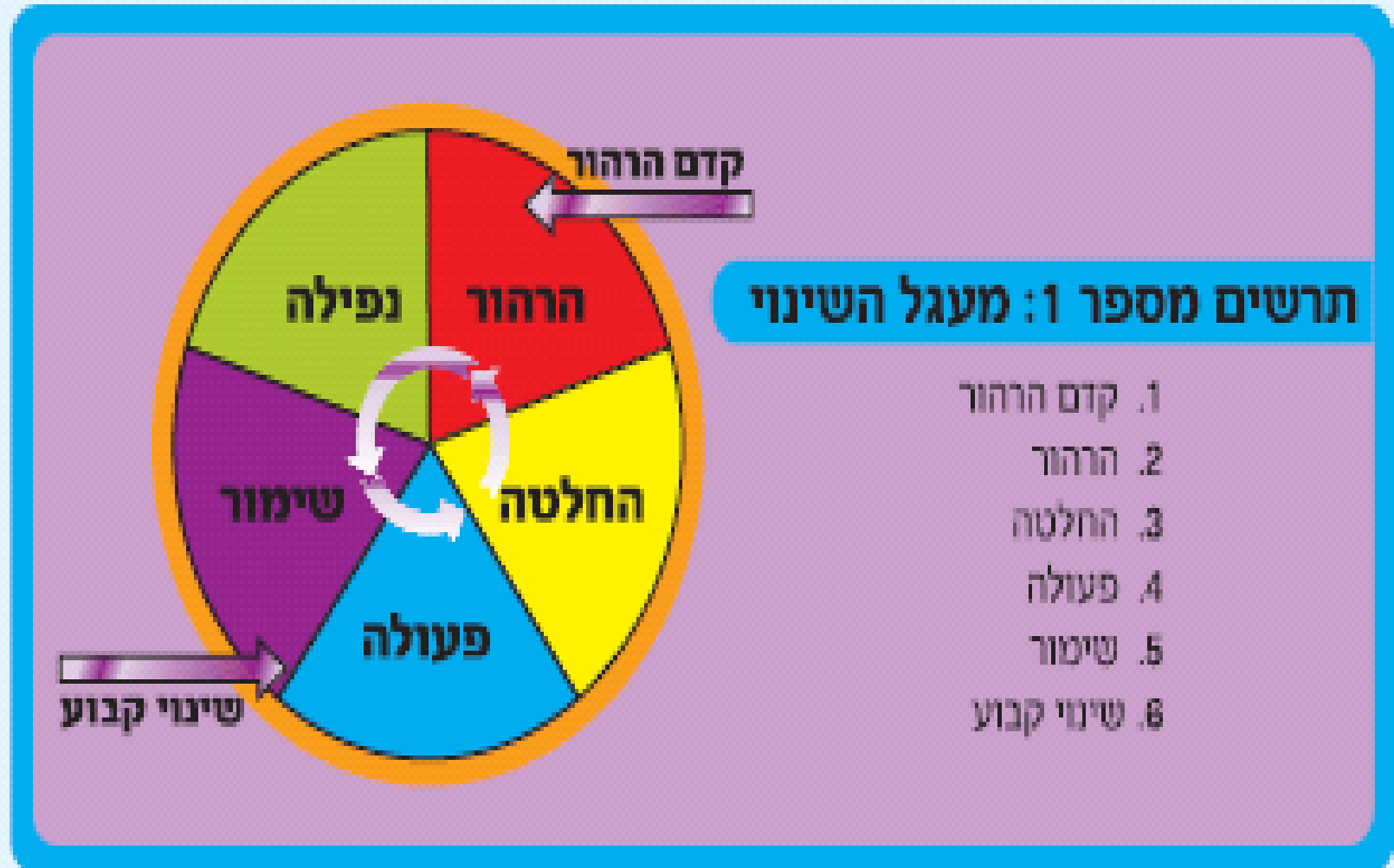
יציאה מהפרדיגמה המוכרת – תפיסת "מעגל השינוי"

11

- המודל של פרוצסקה ודיקלמנטה:
"מודל מעגל השינוי"
- שינוי הוא תהליך המתרחש על פי אותם כללים ושלבים, מבלי תלות בנושא השינוי.
- שינוי התנהגותי נבנה בצורה **מעגלית** – **ספירלית**.
- שינוי פירושו תנועה בין השלבים.
- **נסיגה הינה חלק טבעי מתהליך השינוי.**
- יש לאבחן את מוכנותו של האדם ליצור שינוי על-פי מיקומו במעגל.
- יש להתאים את אופי ההתערבות שלנו למוכנות זו.

מעגל השינוי

12

עשה ואל תעשה עם הורים - "קדם הרהור"

13

שלב	התנהגות להורה	אופיינית	אל תעשה	עשה
קדם הרהור	<p>•"הכול מכחיש בעיה."</p> <p>•ניסיון פעולה הבעיה הגדרתה והתנגדות עזה.</p>	<p>בסדר"-</p> <p>קיומה של</p>	<p>•תביא הוכחות לקיום הבעיה</p> <p>•תשכנע בצדקתך</p> <p>•תכעס</p>	<p>העלה המודעות רלבנטיים.</p> <p>סייע בדמיון תמונת העתיד.</p>

עשה ואל תעשה עם הורים - "הרהור"

שלב	התנהגות להורה	אופיינית	אל תעשה	עשה
הרהור	<p>• "התלבטות" - ער לקיומה של בעיה, אך לא החלטי.</p> <p>• יש תחושת לחץ וחרדה, אשר עדין אינה מייצרת מוכנות לפעולה.</p> <p>• ניסיון להגיע למטרה מוסכמת ו/או תוכנית פעולה מביא לנסיגה וחוסר היענות.</p>	<p>• תנסה "לזרז" עניינים.</p> <p>• תציף במידע.</p> <p>• תציב דד - ליין.</p>	<p>• אפשר להורה להעלות יתרונות וחסרונות של המצב.</p> <p>• השתמש בשאלות פתוחות.</p> <p>• עודד את ביטוי הקונפליקט הפנימי באמצעות לקיחת הצד המתנגד לשינוי.</p>	

עשה ואל תעשה עם הורים - החלטה

15

שלב	התנהגות להורה	אופיינית	אל תעשה	עשה
החלטה	<ul style="list-style-type: none"> מכיר בחשיבות הצורך לשינוי. מצהיר על כוונתו לעשות מעשה לפתרון הבעיה. מבטיח להיענות לבקשתכם. 	<ul style="list-style-type: none"> תקבע תוכנית ארוכת מועד. תכוון למספר מטרות. 	<ul style="list-style-type: none"> אפשר להורה להעלות קשיים אפשריים בביצוע. סקור את הכוחות התומכים בביצוע השינוי ואת הדרך בה רצוי להשתמש בהם. הצב מטרה ריאלית וניתנת להשגה, גם אם קטנה. 	

עשה ואל תעשה עם הורים - פעולה.

עשה	אל תעשה	אופיינית התנהגות להורה	שלב
<ul style="list-style-type: none"> • שמש תומך של השינוי. • העצם תוצאות חיוביות. • נסה לצמצם שיח על כישלון ובעיה בשיח על שינויים קטנים בדרך למטרה. 	<ul style="list-style-type: none"> • אל תתפלסף. • אל תעלה תהיות או תעורר קונפליקטים. • אל תדכא מוטיבציה בהצביעך על קשיים רבים שעוד נותרו... • אל תבקר את מה שטרם נעשה. • אל תצביע על הכישלונות. 	<ul style="list-style-type: none"> • מבצע את התוכנית עליה סיכמתם. • ניגש לבדיקות/אבחונים/ מתחיל לתת טיפול תרופתי/ יוזם קשר וכדומה. 	<p>פעולה</p>

עשה ואל תעשה עם הורים - שלב השימור

17

שלב	התנהגות להורה	אופיינית	אל תעשה	עשה
שימור	<ul style="list-style-type: none"> מעורבות עשייה שותפת. קיים קשר ברמה סבירה עם ביה"ס נעשות פעולות תומכות שימור מחוץ לביה"ס. 	<ul style="list-style-type: none"> תתעלם. תצהיר "הבעיה נפתרה". 	<ul style="list-style-type: none"> כי 	<ul style="list-style-type: none"> המשך לשמור על קשר במידה המותאמת לנסיבות. זהה אפשרויות למעידות, כגון: שינויים בחיי התלמיד, ההורה או מעברים. שבח את ההתמדה של ההורה. עקוב אחר שינויים במשאבים הטבעיים התומכים בשינוי, כגון: כסף, זמן, מחויבות.

עשה ואל תעשה עם הורים - שלב הנסיגה.

18

שלב	התנהגות אופיינית להורה	אל תעשה	עשה
נסיגה	<p>•תחושת תקיעות ואכזבה.</p> <p>•אפשרות להתנהגות המצביעה על נסיגה לשלב קודם.</p> <p>•חוסר כוחות.</p> <p>• On & Off : חוסר עקביות בהתנהגות.</p>	<p>•תתייאש.</p> <p>•תייחס להורים כוונה מניפולטיבית- השינוי היה רק "פאסדה".</p> <p>•תנזוף ותאשים.</p>	<p>•זהה את הנפילה.</p> <p>•אבחן את המקום הנוכחי.</p> <p>•הצג את השינוי כתהליך מעגלי.</p> <p>•ראה בנפילה הכרח ללמידה.</p> <p>•התנהג ע"פ השלב בו מצוי ההורה.</p> <p>•תמוך בהורה ועודד אותו.</p>

...ושוב

קדם הרהור ♦

הרהור ♦

החלטה ♦

פעולה ♦

שימור ♦

שינוי קבוע ♦

יציאה מהפרדיגמה המוכרת- כאשר הפתרון נהיה הבעיה

20

- במצבים של תקיעות נראה כי הניסיון לפעול לשינוי מתוך הנחות הפרדיגמה הוא הבעיה!
(שינוי- ואצלוויק, ויקלנד ופיש)
- **עוד מאותו דבר-** ניסיון להפעיל עוד ועוד אמצעים דומים בכללותם לפתרון הבעיה.
 - **פשטנויות חמורות-** הכחשת הבעיה.
 - **אוטופיה-** ניסיון למצוא פתרון אוטופי שאינו מן האפשר למצבים טבעיים.
 - **פרדוקסים-** יצירת בעיה בשל כשל לוגי המערב ציפייה כי הדבר והיפוכו יתקיימו בו זמנית.

שינוי מחוץ למערכת הפרדיגמות

21

- שינוי מדרגה שנייה – מחוץ לתחומי המערכת. שינוי של השינוי.
- שינוי זה משנה את חוקי היסוד של הפרדיגמה הקיימת או חושף אותם.

שינוי מדרגה ראשונה	שינוי מדרגה שנייה
הרחבה של העבר	שבירה של העבר
בתוך פרדיגמה קיימת	מחוץ לפרדיגמה הקיימת
בהלימה לערכים ולנורמות המקובלים	מנוגד לערכים ולנורמות הקיימים
מוגבל, תחום	בלתי-מוגבל
תוספתי	מורכב
קווי (לינארי)	לא-קווי
שולי	השפעה על כל רכיב במערכת
מיושם באמצעות ידע ומיומנויות קיימים	דורש ידע ומיומנויות חדשים ליישום
מכוון לפתרון ישיר של הבעיה	אינו מכוון ישירות לפתרון הבעיה
מיושם על ידי מומחים	מיושם על ידי בעלי העניין